

ข้อควรพิจารณา ก่อนตัดสินใจ

ปลูกมันสำปะหลัง

จิระ สุวรรณประเสริฐ และไพโรจน์ สุวรรณจินดา / สวพ.8

การปลูก

ต้องเป็นที่ดอน เนื้อดินร่วนซุย และระบายน้ำดี

พืชทุกชนิดต้องการน้ำในการเจริญเติบโตทั้งสิ้น แต่มีพืชบางชนิดเท่านั้นที่ชอบหรือทนอยู่ในสภาพน้ำท่วมหรือดินแฉะได้ ซึ่งมันสำปะหลังไม่ใช่พืชกลุ่มนี้แน่นอน ดังนั้น พื้นที่ซึ่งท่านจะปลูกมันสำปะหลังจะ

จากการที่ได้เคยนำเสนอในวารสารเกษตรชายแดนภาคใต้ฉบับแรกถึงการปลูกมันสำปะหลังสำหรับเป็นแหล่งวัตถุดิบอาหารสัตว์เพื่อการพึ่งพาตนเอง หรือลดการพึ่งพาปัจจัยจากภายนอกเป็นหลักเพียงอย่างเดียวของผู้เลี้ยงสัตว์ไปแล้ว ทำให้มีผู้สนใจจะปลูกมันสำปะหลังกันมากพอสมควร โดยอาจขาดมโนภาพแตกต่างจากเป้าประสงค์ในการนำเสนอหลายประการ ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องก่อนการตัดสินใจปลูก และการใช้ประโยชน์จริง จึงขอแนะนำจนถึงข้อจำกัดและข้อควรระวังควบคู่กันไป เพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้น เนื่องจากการมองข้ามข้อมูลบางอย่างไป

ต้องไม่มีปัญหาน้ำขังหรือดินมีลักษณะฉ่ำน้ำหลังฝนหยุดตกแล้ว มิฉะนั้น ปัญหาหัวเน่าจะเกิดขึ้นแน่นอน เนื้อดินก็มีส่วนสำคัญ หากเป็นดินเหนียว นอกจากมีปัญหากการระบายน้ำออกจากชั้นดินและการระบายอากาศแล้ว ก็จะทำให้เกิดปัญหาในการเก็บเกี่ยวที่ทำได้ยาก

ข้อควรคำนึงเมื่อปลูกเป็นพืชแซม

ต้องยอมรับกันว่าพื้นที่ค่อนข้างใหญ่ในภาคใต้มักจะเป็นสวนยางพารา ปาล์มน้ำมัน หรือไม้ผลอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงจำเป็นต้องใช้พื้นที่ว่างระหว่างแถวในระยะแรกของการปลูกพืชเหล่านี้ หลักการสำคัญคือ ต้องไม่ให้เกิดการแย่งแย่งทั้งแสงแดดและธาตุอาหารจนกระทบต่อการเจริญเติบโตของพืชหลัก ซึ่งหมายถึง ต้องมีการใส่ปุ๋ยบำรุงทั้งพืชประธาน และมัน

สำปะหลังอย่างถูกต้องเพียงพอ และต้องให้แถวปลูกมันสำปะหลังอยู่ห่างจากแถวพืชประธานอย่างน้อย 2 เมตร และควรปลูกในแนวทิศตะวันออกตะวันตกเพื่อหลีกเลี่ยงการที่ต้นมันสำปะหลังไปบังแสงพืชประธานที่ยังมีขนาดไม่สูงพอ และการปลูกแซมก็ไม่ควรเกิน 3 ปี เพราะหลังจากนี้ร่มเงาจากพืชประธานจะมาถึงผลต่อปริมาณแสงที่มันสำปะหลังจะได้รับ และระบบรากของพืชประธานก็แผ่กว้างมากแล้ว

ความสะดวกในการขนส่ง

มันสำปะหลังเป็นพืชที่ให้ผลผลิตได้มาก ทั้งในแง่ของปริมาณและน้ำหนัก ดังนั้น จะปลูกที่ไหนต้องคิดถึงตอนเก็บเกี่ยวด้วยว่าจะขนส่งผลผลิตจากแปลงปลูกไปยัง

จุดแปรรูปหรือจุดใช้ประโยชน์ได้อย่างไร สะดวกแค่ไหน คงจะไม่ดีแน่หากได้ผลผลิตมากแต่ต้องทิ้งคาแปลงอยู่ตลอดไป

ความสมบูรณ์ของข้อมูลทางวิชาการ

มีบางประเด็นที่ยังไม่มีข้อมูลสรุปทางวิชาการอย่างชัดเจน เช่น การปลูกมันสำปะหลังกระทบต่อการเจริญเติบโตของต้นยางอ่อนหรือไม่ จนเป็นประเด็นใน

เอกสารเผยแพร่ของสถาบันวิจัยยางว่า ไม่นแนะนำให้ปลูกมันสำปะหลังแซมยาง กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจึงกำหนดเป็นข้อห้ามไปเสียเลย ประเด็นนี้ไม่น่าจะเป็นปัญหาหากไม่ปลูกมันสำปะหลังชิดกับแถวยางมากเกินไป จัดวางแนวปลูกให้เหมาะสม และใส่ปุ๋ยบำรุงให้กับพืชทั้ง 2 ชนิดอย่างถูกต้องเพียงพอ ดังได้กล่าวก่อนหน้านี้อแล้ว แต่ในปัจจุบันก็มีการอนุโลมให้ปลูกได้เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของเกษตรกรที่ขาดรายได้

ระหว่างรอเปิดกรีดยาง ซึ่งต้องใช้เวลาประมาณ 7 ปี เพราะพื้นที่ปลูกยางได้ขยายเข้าไปในเขตพื้นที่มันสำปะหลังดั้งเดิม

อีกประเด็นที่เป็นข้อกังวลกันมาก คือประเด็นการเป็นโรครากขาวของยางพารา ซึ่งโรคนี้มีพืชอาศัยหลายชนิด ได้แก่ ทุเรียน ขนุน จำปาตะ สะเดาบ้าน สะเดาเทียม ทั้ง มะเขือเปราะ กระทกรก มันเทศน้อยหน้า ลองกอง มันสำปะหลัง ใผ่ ส้ม โกโก้ ชา กาแฟ เนียงนก พริกไทย พริกขี้หนู มังคุด มะพร้าว จึงไม่ควรปลูกพืชอาศัยเหล่านั้นเป็นพืชร่วมหรือพืชแซมในพื้นที่ที่พบการเป็นโรครากขาวชนิดนี้ เนื่องจากอาจจะเป็นสาเหตุให้ปริมาณเชื้อในดินเพิ่มมากขึ้น จนเกิดการระบาดรุนแรงได้

การสับหัวมันสำปะหลังเพื่อทำมันเส้น

การใช้ประโยชน์

ต้องมีเป้าหมายการใช้ประโยชน์ชัดเจน

เนื่องจากมันสำปะหลังเพื่ออาหารสัตว์เป็นพืชใหม่ในเขตภาคใต้ ตลาดจึงยังไม่เปิดกว้างสำหรับการผลิตเพื่อจำหน่ายทั่วไป (สินค้ากับตลาดจึงเป็นเช่นเดียวกับกรณีไก่กับไข่อะไรเกิดก่อนกัน) ในระยะแรกจึงมุ่งเน้นไปที่การผลิตเองใช้เอง เพื่อพึ่งพาตนเอง ลดความเสี่ยงจากการขาดแคลน และลดต้นทุนการผลิตที่มีสาเหตุมาจากวัตถุดิบอาหารสัตว์ราคาแพง ไม่ว่าจะเป็นระดับครัวเรือน ระดับฟาร์ม หรือระดับกลุ่มเกษตรกรก็ตาม ซึ่งมันสำปะหลังจะเข้ามาช่วยได้ โดยผลผลิตหัวใช้เป็นแหล่งอาหารพลังงาน ส่วนใบก็เป็นแหล่งโปรตีนได้ดีจึงต้องวางแผนว่าจะผลิตเพื่อใช้ประโยชน์อย่างไร มากน้อยเพียงใด

ข้อจำกัดด้านภูมิอากาศ

ในแหล่งผลิตมันสำปะหลังจะมีลานมันคอยรับซื้อ

หัวมันสดเพื่อแปรรูปโดยหั่นย่อยเป็นชิ้นเล็ก ๆ ตากแดดจนแห้งเก็บไว้จำหน่าย เรียกว่า “มันเส้น” ซึ่งจริง ๆ แล้วไม่ได้เป็นเส้นหрок ซึ่งอันนั้นเป็นรูปแบบในเขตการปลูกมันสำปะหลังเป็นอาชีพหลัก การผลิตเพื่อใช้ประโยชน์ในกิจกรรมของตนเองสำหรับเกษตรกรภาคใต้จึงต้องทำมันเส้นเอง โดยใช้เครื่องหั่นย่อยที่เหมาะสมหรือการใช้มีดสับก็ได้ ซึ่งต้องทำในช่วงที่ปลอดฝน เพราะยังไม่มีเครื่องอบมันเส้นที่ราคาเครื่องและต้นทุนเชื้อเพลิงราคาต่ำออกมา แต่ก็เป็นโชคดีของมันสำปะหลังที่ปลูกแล้วสามารถรอการเก็บเกี่ยวในจังหวะที่เหมาะสมได้ในช่วงอายุ 10 ถึง 18 เดือน การปลูกมันสำปะหลังไม่จำเป็นต้องใช้ประโยชน์โดยผ่านขั้นตอนการทำมันเส้นแห้งเพียงอย่างเดียว การนำหัวสดมาเป็นส่วนประกอบในหญ้าหมัก หรือฝังในที่รมให้ปริมาณกรดไฮโดรไซยานิคลดลงถึงระดับที่ปลอดภัยต่อสัตว์ในขณะที่มันเส้นที่ยังมีความชื้นสูงอยู่ แล้วให้สัตว์กินเป็นอาหารเสริม ก็เป็นแนวทางการใช้ประโยชน์ที่หมุนเวียนทำได้เรื่อย ๆ

ต้องผ่านขั้นตอนลดสารพิษ

ในหิวมันและไบมันสดมีสารพิษที่เป็นอันตรายต่อสัตว์คือกรดไฮโดรไซยานิกอยู่ในระดับสูง ดังนั้น จึงต้องผ่านกระบวนการลดสารพิษนี้เสียก่อน โดยนำหิวมันมาทำเป็นมันเส้น คือการสับหรือหั่นย่อยให้เป็นขนาดเล็กแล้วตากแดดประมาณ 3 แดด ซึ่งสามารถเก็บรักษาไว้ได้เมื่อความชื้นลดลงเหลือน้อยกว่า 14 เปอร์เซ็นต์ อาจทำเป็นมันหมักเดี่ยว ๆ หรือหมักผสมกับวัตถุดิบอาหารสัตว์อื่น ๆ ส่วนไบมันสำปะหลังซึ่งรวมถึงส่วนของกิ่งอ่อนด้วยก็ต้องผ่านการตากแดด 2 แดด หรือหั่นย่อยเป็นชิ้นเล็ก ๆ ก่อน ผึ่งในที่ร่ม 1 คืน และตากแดดอีก 1 วัน และหากต้องการเก็บรักษาไว้ใช้ในเวลาที่ต้องการก็ต้องลดความชื้นด้วยการตากเพิ่มขึ้น ซึ่งขั้นตอนและวิธีการโดยละเอียดจะได้นำเสนอในฉบับถัดไป

unสรุป

การปลูกมันสำปะหลังเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบอาหารสัตว์ ในระยะเริ่มแรกนี้มุ่งเน้นไปที่การผลิตเพื่อการพึ่งพาตนเอง คือการผลิตเองใช้เองของเกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรที่ต้องการลดความเสี่ยงจากความไม่มั่นคงของการพึ่งพาวัตถุดิบอาหารสัตว์จากแหล่งอื่น ซึ่งต้องมีการขนส่งเป็นระยะทางไกล และมีโอกาสขาดแคลนได้ในอนาคต ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง และทำให้ไม่สามารถเพิ่มจำนวนสัตว์เลี้ยงต่อครัวเรือนให้มากขึ้นได้ การปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่ภาคใต้ในระบบพืชแซมยังทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรที่ดินทางการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ และได้อาศัยความได้เปรียบของภูมิอากาศที่มีฝนตกเป็นปริมาณมาก และมีการกระจายตัวดีเกือบตลอดปีมาปลูกมันสำปะหลัง ซึ่งเป็นพืชอายุยาวที่มีวงจรการเจริญเติบโตสอดคล้องกับฤดูกาล ทำให้มีช่วงการขาดน้ำไม่มาก มันสำปะหลังที่ปลูกจึงให้ผลผลิตต่อไร่ได้สูงกว่าในเขตพื้นที่อื่น

การทำอาหารหมักโดยใช้หิวมันสับหมักร่วมกับต้นข้าวโพด

ไบมันสำปะหลังที่ผ่านการหั่นย่อยและตากแดดเพื่อทำเป็นไบมันแห้ง

การตากมันเส้น

